

CULTURA CREȘTINĂ

APARE, CU EȘCEPTIA LUNILOR IULIE ȘI
AUGUST, LA 10 ȘI 25 n. A FIECĂREI LUNI.

Abonamente: Pe un an: cor. 10. Pe 1/2 an: cor. 5. În străin.: cor. 12. Numărul 50 bani.	COMITETUL DE REDACȚIE: Dr. Ioan Sămpăleanu, Stefan Roșianu, Dr. Victor Macaveiu, Dr. Alexandru Nicolescu și Dr. Alexandru Rusu.	Redacția și Admi- nistrația: »Cultura Creștină«. Blaj— Balázsfalva.
--	--	--

O dogmă „nouă“.

Intr'unul din numerii trecuți ai acestei reviste, sub titlul „Evoluția dogmelor“, lămuream cum înțelege Biserica catolică această evoluție, arătând, că învinuirea ce i-se aduce din partea Bisericii ortodoxe, de-a fi introdus dogme nouă, este lipsită de orice temei. Dar în cercurile ortodoxismului român această părere s'a acreditat așa de mult, încât s'ar părea, că nu avem de-a face cu o învinuire născută din rea credință, ci cu o dogmă pe cât de nouă pe atât de fundamentală a Bisericii neunite. În cel mai nou (19—20) număr al „Revistei Teologice“ din Sibiu bună-oară se poate citi de nou această frază banală: „Biserica ortodoxă are meritul de-a fi păstrat neștirbit adevărul divin al evangheliei, pe când cea apusană l-a falsificat prin adausuri contrare lui“ (p. 565). Și acest lucru se repetă cu toată serioșitatea, și atât de des, încât omul rămâne cu impresia, că această „dogmă“ e socotită, ca cea mai însemnată a Bisericii ortodoxe și că ea constituie rațiunea ei de a fi.

De aceea, am crezut, că e în interesul adevărului, ca în legătură cu cele ce spuneam despre evoluția dogmelor, să arătăm acum în detalii, că dogmele așa numite „noue“ ale Bisericii catolice, de fapt nu sunt

noue, ci sunt roadele unei evoluții „homogene, bazate pe principii interne“ a depozitului de credință, moștenit dela Hristos și sf. apostoli.

De astădată ne vom ocupa cu una singură dintre aceste dogme „noue“, cu aceea a conceperii nepătate a P. C. V. Maria, care s'a definit în 8 Decemvrie 1854, din partea Pontifului Piu IX. Bulla „Ineffabilis Deus“ din 10 Decemvrie 1854, care vestiă lumii catolice definiția „ex cathedra“ a Pontifului, are aceste: „Definim, că învățătura, care ține, că P. C. V. Maria în primul moment, al conceperii sale a fost preservată neatinsă de orice întinăciune a păcatului original, prin o grație și privilegiu special al atotputernicului Dumnezeu, în vederea meritelor lui Isus Hristos, mântuitorul neamului omenesc, este de Dumnezeu descoperită, și de aceea toți credincioșii trebuie să o creadă tare și statornic“. Din această definiție dogmatică a Scaunului Apostolic se desface de tot limpede constatarea, că dogma dspre care se vorbește este „de Dumnezeu descoperită“, și că definirea este deci numai o formulare mai precisă a unei învățături, care a existat totdeauna în Biserica lui Hristos. In cele următoare vom încercă dovedirea acestei constatări a magisteriului infalibil. Ea se face cu destulă ușurință.

Dogma despre conceperea nepătată a Maicii lui Hristos stă în aceea, că P. C. V. Maria, care, în urma conceperii sale din părinții Ioachim și Ana, trebuia să contragă așa numitul păcat original, de fapt a fost scutită de toată întinăciunea acestui păcat, în vederea meritelor Fiului său. Ea cuprinde deci două momente. De-o parte se constată, că P. C. C. Maria nu știrbește dogma despre universalitatea păcatului strămoșesc, iar de altă parte se susține, că Dânsa totuș a fost preservată neatinsă de acest păcat. Fixarea aceasta a trebuit să o facem pentru a putea înțelege deosebitele

faze pe cari ni-le prezintă istoricul acestei dogme, care privită superficial ușor poate fi socotită, ca una care se opune dogmei despre universalitatea păcatului strămoșesc.

Învățătura privitoare la păcatul original, și-'n specie la universalitatea aceluia. în sf. Scriptură se cuprinde cât se poate de limpede, în epistola sf. Apostol Pavel către Romani (5, 12—19). Așa că e numai firesc, dacă aceasta dogmă s'a crezut dela început în mod explicit, atât la Răsărit cât și la Apus. Mai adăugând că discuțiile provocate în veacul al V-lea de erezia pelagiană au provocat o formulare și mai precisă a ei, nu se va mira nime, că în potrive Protestantismului care a inficiat de nou această învățătura, Conciliul din Trident nu a trebuit decât să reîmprospeteze adevăruri fixate amănunțit, deja pe vremea sf. Augustin.

Despre dogma conceperii nepătate a P. C. Vergure, nu se poate spune acelaș lucru. Aceasta în sf. Scriptură se găsește numai în mod împlicat, ori chiar virtual, și fiindcă discuții, cari atingeau direct acest punct al Mariologiei, s'au ivit abia în veacul al XII-lea, va înțelege oricine că nici în scrierile sf. Părinți nu putem căută expresiuni, cari să acopere formularea definitivă, pe care ne-o dă bulla papală din 1854. Dar cu toate aceste atât din sf. Scriptură, cât și din sf. Părinți, reiese cât se poate de clar, că cecece s'a formulat definitiv abia la mijlocul veacului al XIX-lea, tot așa face parte din descoperirea dumnezească, cași oricare dogma, care se găsește în modul cel mai respicat în izvoarele descoperirii.

În sf. Scriptură nu este nimic, ce s'ar opune conceperii nepătate a P. C. Vergure, pentru că locurile (Rom. 5, 12. Eph. 2, 3. Ps. 50, 7. ș. a.), la cari s'au provocat contrarii acestei dogme, dovedesc numai, că toți urmașii lui Adam au lipsă de rescumpărare și că

Isus Hristos este Rescumpărătorul tuturor oamenilor. Dogma noastră nu se opune însă acestor adevăruri, ci din potrivă le ilustrează și întărește. Ce privește argumentele pozitive, cari pot fi aduse în favorul ei, ce-i drept nu găsim în ele conceperea nepătată, în mod explicit, dar aceasta nici nu e de lipsă. Ajunge, dacă se poate dovedi, că se găsește în mod împlicat, sau și numai virtual. Iar aceasta e cât se poate de limpede. O dovedesc mai ales două locuri. Unul din cartea Facerii (3, 15), așa numitul protoevangheliu, iar celalalt din evanghelistul sf. Fecioare, și anume cuvintele buneii vestiri (Luca 1, 28). Cuvintele protoevangheliului ne vestesc, că Dumnezeu va pune dușmănie între șarpe (adeca satana care luase forma șarpelui) și între muiere, între sămânța șarpelui, și între sămânța ei. Muierea și sămânța ei, în aceste cuvinte, cari ne aduc prima solie a mântuirii, sunt puși alătura, spunându-ni-se, că între ei și între satana va fi dușmănie perpetuă. Dar fiindcă e tot așa de sigur, că muierea despre care se vorbește, e P. C. Vergură, ca și aceea că sămânța ei e Mântuitorul lumii, și fiindcă asupra nici unuia dintre ei nu va avea satana și împărăția lui nici o putere, e limpede că în acest loc P. C. Fecioară e prezentată ca una, care va fi scutită de orice păcat, întocmai ca și Fiul său. Iar în aceasta scutire dela orice păcat se cuprinde și scutirea dela păcatul original.

Aceasta tâlcuire a protoevangheliului, care este tâlcuirea comună a Bisericii, se confirmă în chipul cel mai convingător prin cuvintele rostite P. C. Fecioare din partea îngerului trimis de Dumnezeu cu solia întrupării. „Bucură-te — îi zice acesta — ceeace ești plină de dar, Domnul e cu tine: binecuvântată ești între muieri“. Aceste cuvinte, în cari se spune despre P. C. Fecioară că „e plină de dar“, că „Domnul e cu dânsa“,

și că „e binecuvântată între muieri“, pentru oricine, care le interpretează în legătura și în lumina complexului de învățături descoperite, constituie o dovadă neîndoioasă despre sfințenia și curățenia desăvârșită a Fecioarei Maria, în care se cuprinde și scutirea ei de păcatul original. Pentru că, e adevărat că aceste predicte, cari i-se atribuie din partea îngerului, se referesc cu deosebire la grația maternității dumnezeiești, dar nu e mai puțin adevărat, că ele tocmai prin aceasta lămuresc și starea în care se găsește Maria, înainte de a concepe pe Mântuitorul lumii, fiindcă tocmai prin aceasta s'a făcut Ea vrednică de grația maternității dumnezeiești.

Acestor două argumente scripturali, s'ar mai putea adăuga și altele, între cari e însemnat mai ales acela, care se razimă pe Apocalipsul sf. Ioan (12, 1. urm.). Le omitem însă pentru că puterea lor doveditoare e mai puțină, că bună-oară cea din argumentele tradiționale.

În epoca patristică ereziile mariologice au atăcat verguria perpetuă a Maicii lui Dumnezeu și maternitatea ei dumnezească. E firesc deci, ca sf. Părinți să stăruiască cu deosebire asupra acestor două calități principale ale P. C. Vergure, fixând învățătura Bisericii cu toată claritatea, atât față de Antidicomarianiți, cât și față de Nestoriu. Dar cum aceste calități ale P. C. Fecioare stau în cea mai strânsă legătura cu desăvârșita ei curățenie sufletească, ne putem aștepta cu tot dreptul, că în scrierile lor, să găsim dovezi sigure și privitor la conceperea Ei nepătată. Și de fapt preamărirea curățeniei și sfințeniei depline a sufletului Preacuratei, o aflăm tot așa de des în scrierile sf. Părinți, ca și maternitatea dumnezească și verguria Ei perpetuă. Predicatele negative și positive, cari eschid orice maculă și cu cari sf. Părinți se întrec

în a acoperi pe P. C. Fecioară, ridică mai pe sus de orice îndoială și credința lor în scutirea Ei de păcatul strămoșesc.

Trei volume mari ale lui Passaglia, *De immaculato Deiparae conceptu*, cuprind și lămuresc aproape complet tot ce se găsește la sf. Părinți în această materie. Nu se poate să reproducem la acest loc, nici măcar în parte, aceste mărturisiri ale sf. Părinți, dar totuș pentru ilustrare, lăsăm să urmeze un singur loc din o rugăciune către P. C. Vergură a sf. *Ephrem Sirul*. Iată cum o agrăiește: „Immaculata et intemerata, incorrupta et prorsus pudica, atque ab omni sorde et labe alienissima Virgo, Dei sponsa et Domina nostra . . . inviolata, integra, planeque pura et casta Dei genitrix . . . immaculatissima, omnino immaculata“. Alți sf. Părinți nu vor avea în scrierile lor atâtea, și așa de îngrămădite atributele, cari preamăresc curățenia desăvârșită, a P. C. Vergure, dar ele se găsesc fără excepție la toți câți au scris ceva despre Dânsa. Iar această sfințenie și curățenie desăvârșită, care se ascrie P. C. Fecioare într'un mod special, cuprinde implicite și aceea, că Ea a fost scutită și de păcatul original. Aceasta a fost credința Bisericii în epoca sf. Părinți, când dogma conceperii nepătate nu eră în planul prim, fiindcă îi lipseau adversarii și fiindcă în teologia catolică încă nu se ivise momentele, cari au provocat discuțiile încordate din veacurile următoare.

Fiind vorba de aceste discuții, cari sunt legate de numele renumitului abate de Clairvaux, sf. Bernard, și de cel al sf. Toma de Aquino, e sigur, că acești mari cinstitori ai P. C. Vergure nu au întrerupt tradiția Bisericii, ci dinpotrivă sunt cei mai puternici stâlpi ai acestei tradiții, cu toată că cel dintâiu s'a împotrivit introducerii sărbătorii conceperii nepătate, iar sf. Toma de Aquino a dificultat însaș dogma de care ne ocupăm. Pentru că în tradiția Bisericii de până atunci, pre-

cum am văzut, dogma noastră nu se credeă în mod explicit, ci numai implicite: în dogma despre curăţenia desăvârşită a aceleia, care a fost Maica lui Dumnezeu. Această dogmă au profesat-o atât sf. Bernard, cât şi sf. Toma de Aquino, nu se poate mai clar. Şi dacă sf. Bernard cu toate aceste s'a împotrivit introducerii sărbătorii conceperii nepătate, cunoaştem motivele acestei ţinute a lui. Ele sunt de natură dogmatică, şi consistă în aceea, că această sărbătoare se răspândeă pe temeiul greşit al legendei orientale, că adecă P. C. Vergură Maria a fost concepută în mod minunat prin rugăciunile părinţilor săi, exchizându-se împreunarea lor trupească. O urmare firească a acestei păreri eră ştirbirea dogmei despre universalitatea păcatului strămoşesc, de vreme ce se susţineă, că P. C. Fecioară dupăce nu s'a născut în mod firesc, nu trebuia să fie supusă păcatului original.

Trebuie să mărturisim deci, că între astfel de împrejurări sf. Bernard tocmai pe temeiul tradiţiei, a trebuit să se împotrivească introducerii sărbătorii greşit înţelese.

Cam aceleaş motive justifică pe deplin şi ţinuta sf. Toma de Aquino. Pe vremea sa, teologia nu limpezise încă chestia cum puteă să fie P. C. Vergură scutită de orice întinăciune a păcatului original, şi cu toate aceste să nu fie ştirbită dogma, atât de evidentă, a universalităţii acelui păcat. Şi tocmai, fiindcă această din urmă eră o dogmă, care se crezuse totdeauna explicit, şi se fixase în amănunte deja de pe vremea Pelagianilor, sf. Toma a crezut, că trebuie să se împotrivească conceperii nepătate. Spuneă însă, că P. C. Vergură a fost scăpată îndată după concepere, — dar e absolut sigur, că şi acel timp scurt al stării păcatoase l-ar fi iertat, cu cea mai mare însufleţire, dacă ar fi ştiut să împace acel punct de vedere cu universalitatea păcatului strămoşesc, şi a răscumpărării lui

Hristos. Așa că și sf. Toma, se poate socoti cu tot dreptul, că un membru, și încă marcant, din șirul acelora, cari au contribuit la limpezirea și, în ultima analiză, la definirea acestei dogme.

Aprofundarea greutăților sf. Toma din partea teologiei veacurilor următoare, a limpezit în urmă chestiile controversate, în sensul definiției din bulla „Ineffabilis Deus.“ Se știe acum, că P. C. V. Maria nu stirbește dogma despre universalitatea păcatului strămoșesc, pentru că și Ea a avut așa numitul debitum contrahendi peccatum originale, fără ca să fie contras și însuș păcatul. Și fiindcă având Ea acel debit a putut fi răscumpărată de Hristos, e neștirbită și dogma despre universalitatea răscumpărării. Până nu a urmat această limpezire dogma nu se putea defini, și aceasta a urmat prin discuțiile provocate de sf. Bernard și sf. Toma.

Concluzia, care se îmbie de sine e aceasta: dogma despre conceperea nepătată a P. C. Vergure Maria, care, dela 1854, Biserica creștină trebuie să o creadă explicit, s'a găsit totdeauna în depozitul de credință al Bisericii, și prin urmare nu este o dogmă nouă.

Dr. ALEXANDRU RUSU.

Autorii cărților liturgice.

(III).

Cântările noastre bisericești fac o mulțime de volume. Fiecare lucru mai însemnat din viața Mântuitorului și a Maicei Lui, vieța fiecărui sfânt își are scrisă pe lung istoria în slujbele dumnezeiești. O parte din cântările mai vechi s'au pierdut, dar locul lor l'au ocupat altele nouă, și mai multe. Din mulțimea de cântări cu subiecte religioase, scrise anume pentru a fi introduse în slujbele bisericești,¹⁾ și-a ales biserica, ce i-a con-

---

¹⁾ Krumbacher, op. cit. p. 685.

venit. Intre autorii mai însemnați ai acestor cântări se înșiră: Roman, Sofionie, Andreiu Criteanul, Ioan Damaschinul, Cosma, Teodor Studitul și Iosif cântărețul.

O critică a cântărilor bisericești scrise în grecește, ținând cont de preceptele gramaticii și stilistice grecești, nu poate fi în cadrul acestui studiu. Nu poate fi vorba nici de o critică a cântărilor traduse în românește, căci atunci n'ar mai fi vorba despre cântările grecești, ci s'ar judecă traducerea românească, — și pe lângă aceea, ar mai rămâne totdeauna îndoiala, dacă cele spuse despre traducerea românească se potrivesc și la originalul grecesc? De aceea se pare a fi de ajuns, să se citeze aici părerile autorilor competenți, buni cunoscători ai literaturii bizantine, cari au făcut studii asupra acestor cântări. Dacă nu se aduc aici părerile tuturor oamenilor mai competenți, în mare parte sunt de vină bibliotecile din București, în cari literatura teologică e destul de săracă.

Sf. Roman cântărețul.

Roman cântărețul, ὁ μελωδός, diaconul bisericii din Beirut¹⁾, și mai târziu preot la biserica Maicii Domnului din Constantinopol, a dat poeziei bisericești caracterul cel mai solemn și mai măreț²⁾, și e cel mai productiv scriitor de cântări bisericești. Se numește ὁ μελωδός, pentru că el a făcut nu numai textul cântării, ci i-a dat și melodia.

Vorbind biserica despre cântările bisericești scrise de Roman, zice: „Cu cântări dumnezești insuflăte, ai arătat fericite, dumnezească rânduiala întrupării lui Hristos cea negrăită, și cu laude ai încununat Romane pe toți sfinții. Cu cari împreună ai lăudat pe cea Curată Fecioară și adevărată Maica lui Dumnezeu“³⁾. După Krumbacher, „Roman a scris la o mie de condace, a făcut cântări pentru toate serbătorile mobile de peste an, și a lăudat cu cântări o mulțime de sfinți“⁴⁾. În cărțile bisericești sunt mai multe cântări, cari vin sub numele lui Roman, deși sunt scrise mai târziu, unele chiar în cinstea

¹⁾ În cărțile noastre teologice se scrie numele acestui oraș cu forma grecească: Berit, Birit; ²⁾ Krumbacher, op. cit. p. 663; ³⁾ Luminătoarea (exapostilariul) dela ziua sfântului (1 Oct.) v. Mineiul de pre Octomvrie. București, 1892. p. 6. ⁴⁾ Krumbacher, op. cit. p. 664.

sfinților, cari au trăit după Roman,¹⁾ în schimb sunt mai multe cântări de ale lui Roman, cari sau pierdute²⁾. Cea mai vestită și mai plăcută cântare alui Roman e condacul dela nașterea Domnului: „Fecioara astăzi“, — aceasta se cântă la masa solemnă, pe care o dădea împăratul din Constantinopol în aceasta sărbătoare, până în secolul al XII³⁾.

În colecțiile scriitorilor grecești, chiar și în patrologia lui Migne, înzadar vei căuta operele lui Roman, căci nu dai de ele. „Pentru Zonara, Prodrum și ceilalți comentatori ai cântărilor bisericesti, Roman pare că nu există. Oamenii după gustul lor au fost Grigorie Nazianzenul, Ioan Damaschinul și Cosma, la cari găsiu mai mult material pentru studiile lor științifice, decât în poezia măreață, dar așa de simplă, ca și cea poporală, alui Roman. Ce privește talentul poetic⁴⁾, focul însuflețirii, adâncimea cugetării și frumusețea limbei, Roman întrece pe toți cântăreții. E foarte posibil, că acest scriitor va ocupa odată în istoria literaturii locul cuvenit celui mai mare poet bisericesc din toate timpurile. . . . Ceea ce dă un farmec indestructibil chiar și cântărilor celor mai lungi ale lui Roman, e splendida gradațiune dramatică, pe care n'a știut-o executa nimeni altul. Alte avantaje, cari la alt poet bisericesc grec nu se mai găsesc, sunt bogăția de idei, plasticitatea expresiunilor, o limbă bogată și viguroasă, care cu mult noroc știe să se ferească atât de pompa întortochiată, cât și de popularitatea trivială“⁵⁾.

Regulele poetice sunt pentru Roman un lucru foarte secundar, așa de puțin îi pasă, dacă versurile lui sunt bine construite; parecă despre aceasta vorbește biserica, când îl laudă zicând: „Lepădând toate cele frumoase ale lumii, desmerdarea și mărirea, ți-ai ridicat sufletul cătră cele de sus... cătră frumusețile cele negrăite“⁶⁾. Krumbacher îi analizează condacul dela Dumineca lăsatului de carne: „Când vei veni, Dumnezeule, pe pământ“ și în cele 12 versuri ale cântării, de abia află două, cari să se potrivească unul cu celalalt⁷⁾. Mayer analizează condacul dela nașterea Domnului, și între 16 versuri găsește patru, cari seamănă unul cu celalalt⁸⁾. De aceea pentru literați

¹⁾ Acta Sanctorum Octobris, Bollandeniani, Tom. I. (1866) p. 57. ²⁾ Krumbacher, op. cit. p. 665. ³⁾ Krumbacher, op. cit. p. 663 și Baumgartner, op. cit. vol. IV. p. 517. ⁴⁾ Divitem venam in compingendis contactiis divinitus, ut fertur, recepit Romanus. Acta SS. Octobris. Tom. I. p. 57.

⁵⁾ Krumbacher, op. cit. p. 668, urm. ⁶⁾ Mineiul de pre Oct. p. 16. ⁷⁾ Studien zu Romanos citat la Baumgartner, op. cit. vol. IV, p. 219. ⁸⁾ Op. cit. p. 329.

și critici, cari caută în scrieri idei nouă, originale, și mai pe sus de toate o formă impecabilă, Roman nu e un scriitor de frunte. E adevărat însă, că astfel de literați și critici „nu sunt capabili să judece o limbă neclasică și o metrică stranie“¹⁾.

Nu poate fi fără interes părerea, ce o are biserica despre cântările lui Roman, cari pe ea o privesc în primul rând. Ea zice despre Roman: „alăuta dumnezeescului Duh... pune înaintea noastră a tuturor ospățul cel de cântări“²⁾. La ospăț se pun înainte mâncări, cari îți fac bucurie și te înveselesc, iar pentru ca să-ți procure acestea, trebuie să le poți mânca, să le poți mistui, altfel n'ai nici o bucurie. Deci, ca să producă bucurie sufletească mâncările dela ospățul spiritual pus de Roman, trebuie să poată fi mistuite, cântările lui trebuie să fie bine înțelese, ca să intre în suflet, cum intră mâncările prin mistuire în trup și se prefac în sânge. Și mai vârtos poporul, clasa cea mai de jos trebuie să înțeleagă bine aceste cântări, căci el e majoritatea covârșitoare a acestor toți³⁾. Și așa și este: Roman e înțeles de toți, el e „sfeșnicul cel prea luminos și prea limpede“, care a „strălucit în lume ca un soare prea luminos și ca o lumină“⁴⁾. De aceea poate să-l laude biserica, mama tuturor, mai ales a celor de jos, cu următoarele cuvinte: „Cu scripturile sfințitelor tale cuvinte, de a pururea pomenite, arătându-te tuturor pâne foarte dulce, pe toți îi veselești, luminând gândurile tuturor, și pe toți îi înveți cunoștința cea mântuitoare“⁴⁾.

Rezumând cele de până aici, vedem, că Roman e cel mai productiv scriitor de cântări bisericești, cărora el le-a dat și melodiile. Deși e cel mai de seamă poet bisericesc, criticii, cari caută numai idei originale și formă impecabilă, nu pot să-l mistuie, căci Roman vorbește pentru toți, deci și pentru clasa cea mai de jos, nesocoteste preceptele poetice, iar limba lui e poporală, fără ca să devină însă trivială, fără ca să folosească expresiunile cele mai josnice ale poporului.

Sf. Sofronie.

Sofronie eră patriarh al Ierusalimului pe vremea Monoteștilor, contra cărora a luptat cu multă putere. El a scris mai multe cântări „idiomela“, și „Vieța cuvioasei Maicei

¹⁾ Krumbacher, op. cit. p. 2 ; ²⁾ Mineiul de pre Oct. p. 6; ³⁾ Op. și p. cit. ⁴⁾ Mineiul de pre Oct. p. 2.

noastre Maria Egipteanca“, care se găsește la sfârșitul Triodului, și e rânduită să se citească în Joia a cincea din postul Paștilor, împreună cu Canonul lui Andreiu, căci după cum spune sinaxarul acestei zile: sfântul Sofronie prin povestirea sa cea plăcută și frumoasă îi face (pe oameni) poftitori de bunătați, și îi îndeamnă spre Dumnezeu“, după ce „istoriile marelui Canon . . . îi face mai viteji și mai îndrăsneți, ca să stea și mai tare împotriva celor potrivnici“¹⁾.

Pe vremea lui Sofronie eră pe sfârșite metrica prozodică, care numără și cântărește versurile după lungime și scurtime, și începuse poezia ritmică, în care accentul și rima sunt stăpânitoare. Sofronie, Ioan Damaschin și alții au încercat să mențină metrica veche în poezia religioasă, dar fără nici un rezultat. Poeziile lui Sofronie scrise după preceptele acestei metrici sunt sarbede²⁾; ceva mai bune sunt odele lui anacreontice, destinate pentru un public mai select³⁾. Inșă pentru timpul în care a trăit, când și poezia profană decăzuse mult, când bogăția ideilor și frumusețea limbei erau înlocuite cu vorbe goale (vacua verboritas). Sofronie a scris versuri destul de frumoase (concinnos versus)⁴⁾. Astfel spune biograful lui Sofronie, pe care îl judecă mai aspru răposatul Krumbacher, care spune, că Sofronie s'a ocupat mai mult cu poezia artistică, și în aceasta e tot atât de sărac și de sarbed, ca și în predicile, în cari declamând întinde pe lung dogmele⁵⁾.

Biserica spune în cântările dela ziua sfântului: „bunătațile cele cuprinzătoare . . . le-ai împărțit după vrednicia fiecăruia, ca un îndreptător adevărat“, „limba ta cea de Dumnezeu cuvântătoare și frumoasă, curgătoare de miere, izvorește râurile Cuvântului, revărsând tuturor învățăturile cele „dumnezești“⁶⁾.

* * *

Nu l-a scris Sofronie, și nu se știe cine e autorul *Aca-
tistului*, compus tot în acest timp, pe la sfârșitul veacului al VI, și la începutul celui de al VII. Fastul, cu care se săvârșește, îi dă coloritul uncia dintre cele mai frumoase slujbe. „Toată căldura pentru sfânta Fecicără, toate tipurile biblice, și

¹⁾ Triodiu, București, 1897 p. 472; ²⁾ Krumbacher, op. cit. p. 655;

³⁾ Krumbacher, op. cit. p. 673; ⁴⁾ Migne, Patr. Gr. Tom. LXXXVII. col. 3727, urm.

⁵⁾ op. cit. 672; ⁶⁾ Mineiul de pre Martie, București, 1893, la 11 zile p. 90 și 92.

în genere tot, ce sunt în stare să producă obiectele și ideile religioase, împodobite cu decorul limbei, ușurința expresiunilor, arta ritmului și a rimei, tot e adunat aici într'o măsură neîntrecută¹⁾, pe aceea e necesar să se spună câteva cuvinte despre Acatist.

Placidus de Meester, călugăr benedictin și fost profesor la colegiul grec din Roma, a scris mai multe studii despre cântările bisericii grecești, și are un studiu și despre Acatist. Preoții bisericii apusene, cari se ocupă cu ritul oriental, și nu cunosc în deajuns firea și obiceiurile popoarelor orientale, ridică în văzduh toate cântările noastre și tot ritul, fără să găsească în ele ceva greșeală. Astfel de oameni, cum e și de Meester, ca să ne folosim de o asemănare, văd numai fața frumoasă a iconostasului, nu și dosul lui, cu legăturile de lemn și de fier. De Meester, cercetând literatura despre Acatist, o află prea nedreaptă, dar la urmă nici el nu-l mai laudă ca la început, ci îi zice: *semplice esposizione*²⁾. Alții judecă valoarea literară a acestei cântări cu mult mai aspru. Jakobi de exemplu zice: „Stilul are greșelile literaturii grecești și latine din epoca decadentei. În cele externe imitează formele vechi, ideile originale sunt puține, iar limba e împoțonată. În aceste cântări e mai multă retorică decât poezie, și chiar și aceasta e lipsită uneori de patosul adevărat, iar tonul îl ține prea sus“³⁾.

Triodul vorbind de minunea, prin care a scăpat Născătoarea Constantinopolul de atacul Perșilor, scrie: „Căreia spre aducere aminte de aceea facere de bine atâta de mare, îi facem aceasta adunare de acum de rugăciune cu tot poporul“⁴⁾.

Dr. IOAN BĂLAN.

Părți din oficiul defensorului matrimonial.

1. Cel care a umblat cu acte în procesele matrimoniale vinculari, lucrute la forul delegat de I-ma instanță, ușor s'a putut convinge despre următoarele:

a) În actele unor procese defensorul (legăturii) vincului matrimonial nu figurează nicăiri în acte.

¹⁾ Iakobi, Zur Geschichte des griech. Kirchenliedes la Baumgartner, op. cit. vol. IV, p. 527.

²⁾ L'inno del'Acatisto (1905) p. 32; ³⁾ Jakobi, op. cit. la De Meester, p. 34; ⁴⁾ Triodiu cit. p. 845.

b) În alte acte procesuali se spune, de pildă în frontul protocoalelor de investigațiune, că sunt de față: comisarul investigator, defensorul matrimonial, actuarul, litiganții și cutare martor. Isprăvit cutare act judecătoresc a bunăoară jurarea martorilor, actul se redactează în scris în 10—20 șire, și se prevede cu clausula, că spre întărirea acestui lucru, subscriu toți cei de față. De fapt subscrie comisarul, actuarul, litiganții și martorii, iară defensorul matrimonial nu subscrie. Dacă cerci după subscrierea defensorului, ori n'o aflî nicăiri în respectivul protocol, ori o aflî numai la urmă, la olaltă cu subscrierea comisarului și a actuarului, cari doi — comisariu și actuaru — vin subscriși și în frontul protocolului.

c) În alte acte procesuali aflî subscrierea defensorului matrimonial pretutindenea unde este scris comisarul investigator și actuarul, dar este scris cu *cerneală extra*, de carea nu s'au folosit la subscriere nici unul din cei prezenți la investigațiune, ori alt act judecătoresc.

d) De alte ori se pot află declarațiuni făcute din partea defensorului matrimonial ca următoarea: Subscrisul ca defensor matrimonial la aceasta căsătorie, încă sum de părerea să se despartă litiganții, dându-li-se voie se treacă la altă căsătorie mai fericită, dupăce sila și frica adusă din partea actorului este de ajuns probată.

e) Altă dată aflî în acte tot lucrul defensorului exprimat prin trei vorbe, anume: *apelez din oficiu*.

f) În alte cazuri aflî trei clausule (în protocolul de investigațiune preliminară, probătoare, și cel despre desbaterea cauzei în ședința forului delegat de I-a instanță), de cuprinsul următor: Cumcă aceasta investigațiune s'a efeptuit cu conclucrarea mea ca defensor, subscrisul adeveresc conștiințios prin subscrierea mea și prin aplicarea sigilului oficios.

Aceasta declarațiune se află repețită în protocolul probător, și în cel al ședinței, cu o mică modificare, adecă ar fi așa: Cumcă această cauza s'a desbătul în prezența și cu conclucrarea mea ca defensor, subscrisul adeveresc conștiințios prin subscrierea mea și aplicarea sigilului oficios.

g) În foarte puține acte procesuali aflî ici-colea câte o întrebare formulată de defensorul matrimonial pentru litiganți; ori pentru martori; în și mai puține acte apoi se află defensiunea cauzei matrimoniali scrisă și subscrisă de defensorul matrimonial, dară lucrată bine; defensiunile apoi lucrate con-

știențios și cu pricepere în ale dreptului matrimonial, lipsesc aproape cu desăvârșire. Cele aduse înainte până aci sub p. 1. a)—g), toate sunt contra legii. Se vedem acum, ce prescrie procedura matrimonială în lucrul de față.

2. De oficiul defensorului matrimonial se țin multe: aduc înainte cu deosebire acele lucruri, ce se referesc la inconvenientele din p. 1. a)—g).

a) Papa Benedict al XIV., care a introdus oficiul defensorului matrimonial, prin Constituțiunea sa de dato 3 Noemvrie 1741, carea se începe : *Dei miseratione*, în §. 6. prescrie acestea: „Ad officium autem Defensoris Matrimoniorum hujusmodi, ut supra electi, spectabit, în judicium venire, quotiescumque contigerit, matrimoniales causas super validitate, vel nullitate coram legitimo Iudice disceptari, eumque oportebit in quolibet actu judiciali citari, *adesse examini testium, voce et scriptis Matrimonii validitatem tueri, eaque omnia deducere, quae ad Matrimonium sustinendum necessaria censebit*“ (Iară datorința defensorului căsătoriei din chestie, ales cum s'a zis mai sus — în paragraful antecedent, — va fi, să se prezinte la judecată de câteori se va pertractă înaintea Judecătorului legitim vre-o cauză matrimonială din punctul de vedere al validității, ori al invalidității, și acela (defensorul) va trebui să fie citat la orice act judecătoresc, *să fie de față la examinarea martorilor, se apere cu graiul și în scris validitatea căsătoriei, și să aducă înainte tot aceea, ce va socoti de necesar pentru ca matmoniul să rămână ca lucru împlinit valide*¹⁾).

b) Instrucțiunea Sacrei Congregațiuni a Inquișițiunii „*ad Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, rituum orientalium in causis matrimonialibus adhibenda*, de dato 20 Iunie 1883, Tit. II. §. 5. și 8, prescrie acestea: „*Praeterea ipse Ordinarius omnino tenetur deputare alium virum ecclesiasticum, quatenus haberi possit, iuris scientia et vitae probitate praeditum, qui matrimonii defensor existat*“ (Mai departe însuș Ordinarul — se înțelege cel, care deprinde jurisdicția ordinară în dieceză, fie

¹⁾ Benedict XIV. în const. citată nu face amintire, că voiește să oblige și pe cei de rit grecesc cu credință catolică. În articolul de față nu intenționez să trectez istoricul acestei instituțiuni în biserica gr.-cat. română. Fapt e, că astăzi este instituțiune obligatoare pentru provincia gr.-cat. rom. de Alba-Iulia și Făgăraș.

Episcop, fie vicarul capitular, etc. — este strict obligat se denumească alt bărbat, pe cât este cu putință din cler, care știe dreptul și are viață bună, care să fie defensor al căsătoriei).

§. 8. „Defensor matrimonii... iuramentum praestabit tactis Sanctis Evangeliiis de munere suo diligenter et incorrupte adimplendo, *spondens se omnia voce et scripto deducturum, quae ad validitatem matrimonii sustinendam conferre iudicaverit*. Hic matrimonii defensor a moderatore actorum citandus erit ad quaelibet acta, *ne vitio nullitatis concidant*“ (Defensorul căsătoriei va jură cu mâna pe sf. Evanghelie, că-și va împlini slujba sa cu diligență și cu sinceritate, promițând, că va aduce înainte cu graiul și în scris toate argumentele acelea, ce le va judecă de apte pentru susținerea validității căsătoriei. Acest defensor al căsătoriei trebuie se fie citat din partea comisarului investigator la toate actele judecătorești, ca să nu fie actele respective¹⁾ fără valoare — ipso iure.

c) Conc. prov. I. Tit. X. cap II. alineatul al 6, prescrie acestea: „La pertractarea cauzelor matrimoniale vinculari, *este necesară prezența defensorului matrimonial*, carele fiind bărbat cunoscător de canoane și cu conștiință, *este obligat să apere validitatea căsătoriei cu toate argumentele posibili*“; iară Conc. II. prov. Tit. IV. §. 52. alin. 1. statorește acestea: „La fiecare tribunal matrimonial Episcopul *va denumi* în scris *ca defensor al căsătoriei* câte un preot distins în pietate și știința dreptului“; alin. 3: „Defensorul matrimonial la intrarea sa în oficiu, iar substitutul său de câteori va avea să apere legătura căsătoriei, *vor promite prin jurământ, că-și vor împlini oficiul conștient și cu diligența cuvenită*“; alin. 4: „*De câteori se vor pertracta cauze vinculare*, defensorul tribunalului matrimonial *are să fie de față în sesiuni*. El are să fie chemat la ascultarea părților, la examinarea martorilor, și în general la toate pertractările judecătorești. *Orice act judecătorec, la care nu va fi fost de față sau el însuș, sau în absența dânsului, substitutul lui, se va considera de invalid și fără de putere*“²⁾.

La cele citate din instr. S. Oficiu și din Conciliile noastre provinciale, fac următoarele observări:

¹⁾ §. 9. cunoscut celor orientați în procedura matrimonială vinculară, cuprinde o excepțiune față de §. 5 și 8, carea merită să fie tractată separat. Vom face-o altădată.

²⁾ Excepția din §. 9. instr. S. Oficiu din 20 Iunie 1883, *nu se cuprinde* în nici unul din Conciliile noastre provinciale, cari se ocupă cu procedura matrimonială vinculară.

α) Din §. 5. al instr. cit. rezultă limpede, că la pertrac-
 3rea cauzelor matrimoniale vinculari trebuie să fie și defen-
 sorul căsătoriei, căci instr. S. Oficiu este pentru cei de rit oriental
 cu credință catolică. Acelaș lucru rezultă și din conciliile
 noastre provinciale.

β) Din §. 8. apoi urmează, că prezența defensorului că-
 sătoriei este poruncită sub pedeapsa nulității actelor proce-
 suali; care lucru este poruncit și de conciliile noastre tot sub
 aceeaș pedeapsă. — Că este de ajuns *prezența pasivă* a de-
 fensorului matrimonial, ca se fie valide actele procesuali, ori
 se recere *prezența activă*, lucrul acesta nu-l discut acum.

3. Dacă cetitorul acestor șire ar ști numai, unde greșesc
 defensorii căsătoriei, și legea, pe carea o calcă, cari lucruri
 le-am arătat sub 1. și 2. în acest articol, nu ar ști lucrul com-
 plet. De aceea în punct 3, voesc se aduc înainte și *isvoarele*,
 din cari să-și scoată argumentele pentru apărarea validității
 căsătoriei.

a) Matrimoniul este un fapt public și solemn. El înde-
 plinit, după prescisele legii, fie și numai la aparință valid,
 află scut sub principiul de drept: *Omne jactum, praesumitur
 recte factum*. Matrimoniul deci se socotește, că este în pose-
 siunea legitimă a adevărului totdeauna. Din posesiunea aceasta
 legitimă matrimoniul nu va putea fi exturbat nici de cum,
 decât *prin observarea rigoroasă a tuturor formelor esențiali*, și
 neesențiali, de drept procedural matrimonial. Neobservarea
 formelor esențiali, aduce cu sine totdeauna triumful validității
 căsătoriei, chiar și dacă s'a încheiat invalidă căsătoria, pânăce
 nu se delătură scăderile esențiali de procedură matrimonială.
 Formele esențiali de procedură matrimonială sunt tare multe.
 Deci defensorul căsătoriei, după natura casului concret, își va
 ace rei lexiiunile de ex. α) că acusatorul căsătoriei nu este
 competent; β) că n'a fost citat cutare litigant; γ) că forul este
 necompetent, ori ilegal, din motivul, că nu a constat din nu-
 mărul de asesori prescris de lege; δ) că martorii nu au fost
 jurați la investigațiunea probătoare; ε) că sentința nu este con-
 formă acusei ridicate în contra căsătoriei, ori este manifeste
 contra dreptului limpede, ori că nu este publicată, ori nu
 este motivată, dupăce cauza nu este probată în regulă.

b) Reflexiuni se pot face după natura pedecei pentru
 carea vine atăcată căsătoria. *Condițiunea sine qua non* este, că
 defensorul să răsfoască de multe ori paragrafii din procedura

matrimonială și relativ la pedecile dărâmbitoare de căsătorie, cari se află în Conciliul II. provincial, și să cunoască actele procesuali.

c) Defensorul să pună întrebări litiganților, martorilor, să cetească documintele cu foarte mare băgare de seamă; și pe baza documintelor, a celor depuse în acte, — la urmă, că el are totdeauna cuvântul ultim, să descoase pe litiganți și pe martori până la cele mai mici amănunte.

d) Studiate bine actele procesuali și legea, fiecare defensor să lucre în scris defensiunea cauzei, și să o alătore la corpul actelor procesuali, și după publicarea sentinței, să compună apelațiunea, când este prescrisă să se facă.

DR. IOAN SÂMPĂLEANU.

La unirea bisericilor.

(V).

La părinții și scriitorii, cari au trăit după sf. Ioan Gură de aur, mărturisirile referitoare la primat sunt încă și mai clare. Aceste mărturisiri aruncă o vie lumină și asupra credinței veacurilor de mai înainte, pe care în mod firesc se sprijinesc, și de aceea mai aducem câteva dovezi și din timpul de după veacul al IV-lea.

Sf. *Augustin* într-una din vorbirile sale zice, că „între apostoli, singur el (Petru) a meritat să audă: „Amin zic ție, că tu ești Petru și pe această piatră voi zidi biserica mea; a fost de bună seamă vrednic să fie piatra de temelie a popoarelor ce se vor zidi în casa lui Dumnezeu, stâlp spre susținere, cheie pentru împărăție“¹⁾. Iar într'alt loc are aceste: „Numărați preoții dela scaunul lui Petru: aceasta e piatra pe care nu o biruiesc îngâmfatele porți ale Iadului“²⁾. Adevărat, că sf. *Augustin* în cartea I. a *Retractațiunilor* mai mult favorizează tâlcuirea în senz figurat a textului dela *Matei 16*, dar prin această tâlcuire nu exchide senzul literal, căci adaugă: „harum autem sententiarum quae sit probabilior, eligat lector“³⁾.

¹⁾ Sermo CCHI in nat. apost. Petri et Pauli. Migne, Aug. opera. Paris, 1865, T. V. p. 2123.

²⁾ In psalm contra partem Donati.

³⁾ De altcum tâlcuirea din *Retract.* se explică prin faptul, că sf. *Augustin* avea sa lupte contra Donatiștilor, cari din sfințenia ministrilor derivau puterea sacramentelor; iar sf. *Augustin* se temeă, nu cumva, dacă va zice, că pe Petru e zidită, să lase Donatiștilor ceva ușită de scăpare.

Cam de pe aceeaș vreme avem cuvintele sf. *Ciril de Alexandria*, în care se zice că atunci „când Isus întemeiază biserica și o face neclătită, arată, că el e Domnul puterilor. Iar aceasta a făcut-o atunci, când a pus pe Petru mai mare preste ea“¹⁾. Tot la el găsim și aceste: „Trebuie ca noi, ca mădulare să atârnăm de capul nostru, de Pontificele roman și Scaunul apostolic; de acolo trebuie să întrebăm, ce trebuie să credem și să învățăm, și aceasta să o ținem; căci numai lui îi este propriu a muștra, a corege, a confirma, a hotărî, a deslegă și a lega“²⁾. Aceste mărturisiri ale sf. *Ciril* sunt, credem, peste orice discuție.

Cu ceva mai târziu au trăit *Theodoret episcopul Cyrului*, și sf. *Leo Marele*, episcopul Romei. Iată și mărturisirile acestora. *Teodoret* zice despre scaunul Romei: „Acest sfânt scaun are cârma peste toate bisericile de pe fața pământului“³⁾. Iar într'o epistolă către sf. *Leo Marele* scrie astfel: „Vouă vi-se cade primatul în toate. Tot așa de limpede e și sf. *Leo Marele*: „Din întregă lumea unul e ales, Petru, care e pus mai mare peste chemarea tuturor neamurilor și peste toți apostolii, și peste toți păstorii bisericii, încât deși în poporul lui Dumnezeu sunt mulți preoți și mulți păstori, totuș pe toți proprie Petru îi cârmuiește, pe cari în mod principal îi cârmuiește și Hristos“⁴⁾.

Din timpurile mai apropiate de noi mai aducem numai mărturisirile sf. *Maxim Mărturisitorul*, a sf. *Ioan Damascenul*, alui *Tarazie* și alui *Teodor Studitul*. Sf. *Maxim Mărturisitorul* zice, că scaunul roman „are domnia, auctoritatea și puterea de a lega și a deslegă în toate și peste toate dela însuș Cuvântul lui Dumnezeu cel întrupat și dela toate sinoadele“⁵⁾.

Sf. *Ioan din Damasc*, zice, că Hristos de aceea a ales pe Petru mai întâiu, să fie de față la Schimbarea sa la față „fiindcă a voit să arete, că acela e corifeul, care va avea să primească și cârmele bisericii întregi“⁶⁾. Iar mai la vale după vorbele lui Petru: Să facem aici trei colibi, zice: „Nu peste colibi, ci peste biserica întregă de pretutindenea te-a pus Domnul

1) Migne, op. Cyr. T. V. p. 428.

2) I. Thes. 1, 21.

3) Epistola către preotul Renat. Migne, P. Gr. T. MXXXIII. col. 1324—1325.

4) Sermo 3, de assumptione sua ad Pontificatum.

5) Migne, Patr. Gr. T. XCI. col. 144.

6) Homilia super transfiguratur. §. 9.

de conducător și cârmuitor¹⁾. Tarasie patriarhul Constantino-polului scria papei Adrian: „Orice auctoritate episcopală este supusă preoției tale celei de căpetenie: ortodox nu este celce nu venerază Scaunul pe care șede Corifeul Apostolilor, celce pe noi și pe toți credincioșii ne învață și ne cârmuiește“²⁾. Teodor Studitul ne spune, că „Ereticii s'au smuls dela sinul bisericii romane, dela tronul corifeicesc, în care a așezat Hristos cheile credinții, și față de care nu au biruit și nici odată nu vor birui porțile iadului, adecă gurile ereticilor, precum a făgăduit celce nu mințește“³⁾. Iar pe frații săi ortodoxi orientali îi îndeamnă: „Acum sunt zilele mântuirii, să ne unim cu capul bisericilor lui Dumnezeu, cu Roma, și prin ea cu cei trei patriarhi“⁴⁾.

După aceste strălucite mărturisiri ale părinților și scriitorilor bisericești orientali și apuseni, întreb și cred că cu tot dreptul: mai poate încăpea îndoială despre îndreptățirea dogmei primatului jurisdicțional al papei în domeniul adevăratei credințe creștine? Celor ce nu le ajung aceste, studieze istoria bisericii orientale, mai ales în epoca marilor dascăli ai bisericii orientale și vor vedea, cum s'a manifestat *în praxă* primatul jurisdicțional al papei. Sapienți sat!

E p i l o g.

În cele de mai sus am adunat pe scurt tot aceea, ce credeam, că trebuie să între în acest răspuns al nostru. Fi-va oare primit acest răspuns „cu acea dragoste față de adevărul creștin, care nici o iotă și nici o cirtă nu vrea să piardă din lege, ci e gata să primească toate câte ne-a poruncit nouă Domnul“, cum cere însuș păr. Dr. Bălan⁵⁾. Nu suntem în plăcuta poziție de a ști aceasta, dar dacă biserica neunită va persevera și pe mai departe în starea-i nenaturală, croită ei de Foție și Cerularie, va ajunge mai curând ori mai târziu, dar cu o siguritate fatală, la soarta bisericilor protestante, cari și-au pierdut de mult puterea expansivă, s'a divizat în sute de secte, a degenerat în raționalismul cel mai cras. Aceasta e

¹⁾ Ibidem, §. 16.

²⁾ Cfr. Migne, P. Gr. T. XCVIII. col. 1439.

³⁾ Cfr. Migne, T. XCIX, col. 1281—2.

⁴⁾ Cfr. Migne, ibid. col. 1309—10.

⁵⁾ »Rev. Teol.« Nr. 9—1910, p. 317.

soartea tuturor acelor biserici, cari sunt lipsite de un cap comun, de un centru unitar.

Doar deja înainte de aceasta cu aproape două mii de ani a spus-o sf. Ciprian, că nu „aliunde haereses abortae sunt, aut nata sunt schismata, quam dum sacerdotes Dei non obtemperatur, nec unus in Ecclesia ad tempus iudex vice Christi cogitatur“¹⁾. Iar sf. Ieronim zicea: „Ecclesiae salus in Summi Sacerdotis dignitate pendet; cui si non exors quaedam et ab omnibus eminens detur potestas, tot in Ecclesia efficiuntur schismata, quot sunt sacerdotes“²⁾. Cu adevărat: „Ubi Petrus ibi Ecclesia. Ubi Ecclesia, ibi non est mors, sed vita!“³⁾.

Sinodul ecumenic Constantinopolitan IV. a învățat, subscriind Latinii și Grecii, că în scaunul apostolic „*este deplina și adevărata tărie a religiunii creștine*“. Dar chiar și un istoric grec ortodox, care în urmă ajunsese episcop, încă mărturisește acest adevăr. *Vafide*, vorbind despre biserica orientală zice: „Mulți dintre cei mai distinși clerici și teologi ai Germaniei nu mai văd nici o viață în ea, nici o productivitate și activitate creatoare, ci numai o imobilitate oarecareva bătrânească, o agonie oarecareva, și sterilitate. Astfel spre pildă Döllinger, cel de altcum atât de celebru, biserica noastră o conzideră în genere ca deținută de o atare imobilitate bătrânească și bolnavă, și de o lenevire îngâmfată, care nu a mai putut învăța nimic mai mult, ci a fost și sterilă și slabă pentru a-și corege condiția sa învechită“. Iar mai apoi însuș Valide concede: „De bună sama nimeni nu poate nega, că condiția Bisericii noastre în evul de mijloc nu a fost așa de înfloritoare ca în epoca veche. Nimeni nu contrazice, că deja defa mijlocul veacului VI-lea a dispărut fecunditatea și duhul creator, care e atât de propriu vechilor Părinți și scriitori bisericești“⁴⁾.

Fraților neuniți! Recunoașteți odată scaunul lui Petru! „El este Peatra, pe care nu o biruesc îngâmfatele porți ale iadului!“⁵⁾ Cel mai mare Invățător al bisericii noastre, *sf. Ioan Gură de aur* Vă strigă din adâncul mormântului său: „Reîn-
toarceți-Vă la centrul creștinătății și la izvorul unității! Sfântul scaun este scăparea noastră, siguranța noastră, portul fără de

¹⁾ Cypr. Epist. LV.

²⁾ Dialogus contra Lucif. n. 9.

³⁾ Ambrosie, psalm. 40.

⁴⁾ —, *Ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία*, Constantinopol, 1886, vol. II. p. 5.

⁵⁾ Augustin, psalmus contra partem Donati.

valuri, tesaurul nenumeratelor bunătați, cauza unei bucurii curate și sfinte. Acolo e cărmaciul, pe care nu-l pot surprinde furtunile, acolo e iubirea, care îmbrățișează o lume întreagă, care luptă pentru bisericile apăsate, pentru clerul oprimat, pentru poporul perzecat, pentru întreg universul! ¹⁾“

Biserica Voastră orientală se întrece cu biserica apuseană a cântă laudele lui Petru, zicându-i: „Nu trupul și sângele Petre, ci Tatăl ți-a însuflat ție, Dumnezeu a numi pe Hristos Fiul Părintelui Dumnezeului celui viu. Pentru aceasta și fericit pe tine însuș mai înainte te-a mărturisit. Și după mutarea numelui te-a chemat Petru, ca pe o peatră tare și temei bisericii“ ²⁾. „Tu după vrednicie piatră te-ai numit, când credința bisericii Domnul o a întărit și pe tine mare păstor oilor celor cuvântătoare te-a pus“. „Tu temeiul apostolilor cel mai de cinste... Romei celei mai mari decât alte cetăți tu ai fost întâi episcop, și mărirea și lauda și bisericii întărire Petre“ ³⁾. Mai întâi pe tine te-a pus Petre mărturisitor iubirii celei spre Hristos Cuvântul cel ce știe toate, ca un Dumnezeu: „Pentru aceasta și turma sa cea iubită ție ți-a încredințat-o. Te-a rânduit preafericite Petre ca pe un mai mare al bisericii și întâi pe scaun șezător“. „Ție întâi încredințându-și turmele bisericii sale“ ⁴⁾.

Distinsul Vostru exeget *Teofilact* asemenea zice despre Petru: „După ce s'a sfârșit prânzul, grijei lui Petru a concretizat stăpânirea oilor lumii întregi, acestuia le-a predat iar nu altora“ ⁵⁾. Iar distinsul Vostru episcop, *Ilie Miniati* zice: „După înviere când l-a întrebat de trei ori Domnul Hristos, Petre iubești-mă: cu aceste trei întrebări a îndreptat cele trei lăpădări, zice Bogoslovul Grigorie. Și când i-a zis: paște mielusei mele, păstorește oile mele, atuncea i-a dăruit (zice Zlatoust) cea dintâi apostolească stăpânire și cinste“ ⁶⁾.

¹⁾ Chrysost., Ep. 2. ad Innoc.

²⁾ Mineiu, Svetilna la Utrenie din 16 Ianuar.

³⁾ Mineiu, 29 Iunie la Utrenie.

⁴⁾ Mineiu, în 29 Iunie la Utrenie.

⁵⁾ Teofilact, Comment, în cap. ultimo Ioannis.

⁶⁾ Ilie Miniati, Căzaniile de prăznuire, 1742, Dumineca IV, din post, p. 101. O altă Căzanie zice: »Incredințând biserica îndreptării lui Petru l-a întrebat: Simon Iona iubești-mă?« (Adunarea căzaniilor, Beciu, 1793; Predică la ziua unui sfânt). Iar o Căzanie de Sibiiu zice: »La cinstit pe dânsul și l-a făcut mai mare Apostolilor zicându-i: Tu ești Petrul«, etc. (Căzania, Sibiiu, 1850. La ziua sfinților apostoli Petru și Pavel).

Acum pricepeți, fraților, de ce se plecau cu atâta smerenie Părinții Vostrii în fața urmașului sfântului Petru zicându-i: „Preafericitului și Preasfântului și întocmai ingerilor întru Hristos Părintele Părinților și stăpân a toate adeveritele apostolești biserici, ca niște robi ție înainte căzând, sărutăm urmele picioarelor Măriei și Preasfinției Tale Putere și Domnie“¹⁾.

Fraților neuniți! Dacă mai sunt între voi creștini, cărora le este sfântă rugăciunea Mântuitorului: ca toți una să fim, — să dee mâna de înfrățire cu noi, pentru a restaura templul păcii și al unirii!

În zilele noastre, ce e drept, grele, dar bogate în evenimente mari și frumoase, mii și mii de inimi nobile creștine oareși-cum instinctiv simțesc necesitatea împăcării! Har Domnului, că acestor sentimente se dă deja, și ici și colo, expresiune vie. Să nu se poată oare duce la îndeplinire acest dor ferbinte, care în inimile cele mai nobile stă să erumpă, și a cărui îndreptățire se bazează pe legile cele mai sfinte ale creștinizmului? De sigur se poate întrupe, și și trebuie să se întrupeze; și se va întrupa dacă ambele părți, uniți și neuniți, deopotrivă vor conlucra din toate puterile pentru realizarea dorinței.

Iubire creștină trebuie să însufletească pe tot creștinul adevărat, da, iubire creștină, care astfel se exprimă: Să înceteze dezbinarea dintre noi! Iubire creștină, care pronunță anatema asupra celui ce respinge glasul împăcării, zicând cu îndârjire: rămână și pe mai departe zidul despărțitor!

Uniți și neuniți! Veniți să țesem vel de iubire și să acoperim cu el trecutul! Și până când cu o mână vom face astfel, ceeaaltă mână să ne-o întindem după țința aceea sublimă, ce ne-a designat-o Mântuitorul, zicând: „Ca toți una să fim!“²⁾ Și să rostim des aceea rugăciune frumoasă a bisericii: „Așază prealăudate Petre Apostole rădicările vrășmașilor și strică zmintelele Bisericii, dându-i unire!“²⁾

Virgil Pop.

¹⁾ Pravila de Târgoviște, 1652, p. 434, glava CCCLXLV.

²⁾ Mineiu, 16 Ianuarie, Irmos la cântarea 5. din Canonul dela Utrenie.

CRONICĂ.

O primejdie nebăgată în seamă. Un învățător, pe care dragostea de neam și de lege îl indeamnă a se ocupa cu secta „pocăiților“, ne scrie cu multă durere despre progresul, ce-l realizează aceștia în părțile, unde muncеște și D-sa ca luminător al poporului. Din scrisoarea, ce ne trimite, pentru ca să-i indicăm isvoare și să-l îndrumăm, cum să poată combate pe sectarii amintiți, reținem aici introducerea. „Am avut năcazuri — scrie — cu cei ce nu le veniă bine la socoteală, că avem o biserică, școală cu 2 învățători etc. Acum însă ca un mare rău se răspândește „pocăitismul“ între poporeniile acestei comune... În alte părți, sinodul de toamnă din un tract protopopesc... a luat „cu regret spre știință ivirea sectei pocăiților“ în unele parohii... Și iarăș din alte ținuturi ne vin alte vești, cari semnaleză primejdia, ce ne amenință, căreia însă nu i-se dă atențiunea cuvenită. Din când în când câte o notiță de ziar, un oftat. Atâta tot ce se face, ca și când un morb greu s'ar putea cură cu un „dispreț suveran“, ori cu o frază frumoasă, spusă de pe tribună, ori scrisă în gazetă.

Noi credem, că e un mare rău a fi indiferent, a trece ușor peste adevărul, ce-l constituie faptul, că secta aceasta rumpe cu toate tradițiile neamului și ale bisericii. Unul, care a intrat în secta „pocăiților“ e tot așa de indiferent, de rece față de trecutul, de luptele prezente și de aspirațiunile legitime ale neamului ca și față de învățătura și rânduielile bisericii. Așa e la noi și așa e pretutindenea, unde „pocăitismul“ se lățește prin predicarea făcută de indivizi aparținători unui neam mai cult, mai avut, ori mai puternic. Cât de estinsă e Rusia și totuș „pocăiții“ de acolo se germanizează. Presa rusească lamentează amar în fața lățirii rapizi a acestei secte, carea desconsideră Tradițiunea ca un isvor de credință și morală, batjocorește cultul rațional al sfinților și al icoanelor și neagă o parte din sacramente, ales cel al preoției și sacramentalele. Deosebit o doare, că, în Rusia-sudică mai cu scamă, muscalii se germanizează pe urma propagandei făcute de învățătorii și predicatorii nemți, cari împreună cu ideile religioase samănă în sufletul poporului și duh nemțesc și nimicesc chiar și simburile mândriei naționale.

În Rusia, „pocăiții“ au început a cuceri teren înainte cu 30 ani numai. Prin 1893 au fost perzecutați în timp mai scurt. Libertatea religioasă și-au câștigat-o prin ucăzul din 17 Aprilie, 1905. Acum numără mai multe milioane suflete și au început a fi și prea încrezuți și și ofensivi. În mai multe comune s'au întâmplat vărsări de sânge și omoruri în luptele dureroase, ce s'au încins între „ortodoxi“ și „pocăiți“, — fiii aceluiaș neam.

Noi ne-am mărturisit părerile în cauza acestei secte în Nr. 11. al acestei reviste și stăm și acum pe temeiul aceloră.

Până ce nu vom avea un suflet cu simțiri mai curate, mai adânci și în adevăr creștinești, din cari să se desprindă o viață frumoasă liberă de urâte patimi și trăită după voia lui Dumnezeu, iar voia lui Dumnezeu este sfîntirea și nu profanarea noastră, — până atunci ne va merge tot mai rău și în locul păcii dorite, pe toate terenele se vor spori certele desastroase, se va mări ura și luptele triste între frați și pe terenul religios ca și pe cel politic și economic. Până când Hristos nu-i închipuit artistic în sufletele noastre, *mai ales în ale preoților*; până când viața noastră preotească nu-i un adevărat farmec de adevăr, virtute și frumuseță, care în tot locul și în tot timpul să influențeze în direcție bună, să se disoalve, așa zicând și aromeze societatea, cum sarea se disoalvă și dă gust bun mâncărilor: până atunci tot mai des se va auzi glasul jalnic: „Avem biserică, școală cu 2 învățători etc... dar ce folos, dacă nu-i spirit, dacă nu-i viață în ele!“ Fraților, „*de trăim cu spiritul, cu spiritul să și umblăm!*“ (sr.)

*

Un nou „motu proprio“ al Papei. Așa numitul „privilegium fori“ este o lege a dreptului bisericesc, care datează de pe timpurile lui Constantin cel mare, și stă în aceea, că asupra clerului, atât secular cât și regular, forul judecătoresc civil nu are nici o jurisdicție, și că prin urmare clerul își are forul său propriu, atât în cauzele civile, cât și în cele criminale. Acest privilegiu a existat, în decursul evului mediu, ba chiar și în cel nou, cu mai multe sau mai puține restricții, în întreagă Europa.

În Ungaria unde a fost înarticultat între legile țării, în deosebite rânduri, a încetat prin legile din 1848, cari au enunțat egalitatea de drepturi.

Concordatul din 1855 fixează pentru toate țările aparținătoare monarhiei stăpânite de Francisc Iosif I. noul drept, în virtutea căruia Papa Piu IX. se învoește ca clerul se poată fi tras înaintea forurilor statului, atât în cauze civile cât și în cele criminale, cu restricția, că în aceste din urmă, la pornirea procesului, la deținerea vinovatului, și la aducerea sentinței, forul civil să fie cu considerare la caracterul preotescc al respectivului (art. XIII,—XIV.). Dar biserica în principiu și — unde Papa nu și-a dat învoirea — de fapt, n'a renunțat nici când la „privilegium fori“. Dovadă e bulla „Apostolicae Sedis“ din 1869, care, între excomunicările Papei în mod special rezervate, înșiră și cazul, când autoritățile legiuitoare (nu însă și juzii, ori acuzatorii, silesc vre-o persoană preotească să vină înaintea forului civil (art. I. Nr. 7).

Cuvintele „praeter canonicas sanctiones“ din această bullă, canoniștii le-au interpretat în sensul, că unde biserica (prin ceva concordat) nu mai insistă asupra privilegiului forului, acolo autoritățile respective nu contrag nici pedeapsa.

Cazuri mai nouă, în cari chiar preoți au tras ca acuza-tori persoane bisericești, de cele mai multeori nevinovate, în-aintea forului civil au îndemnat pe Papa Piu X. să aducă o nouă sancțiune acestui privilegiu. Noul motu proprio, „*Quantavis diligentia*“ publicat în Nr. din 10 Noemvrie din „Acta Ap. Sedis“, organul oficios al Scaunului papal, desaproabă inter-pretarea de până acum a art. 7. a bullei Ap. Sedis, și enunță, că „oricine, fie cleric, fie laic, va face să fie citat, și va sili să se prezinte înaintea forului civil vre-o persoană biseri-cească, fie în cauze civile, fie în cauze criminale, fără în-voirea superiorității bisericești, cade în pedeapsa excomunicării, Papei în mod special rezervate“.

Cum acest motu proprio nu e lege nouă, el nu deroagă legilor particulare stabilite în concordatele încheiate cu deo-sebitele stăpâniri. Și în special nu alterează dreptul bisericii noastre răsăritene, care a rămas neatins și de însaș bulla „Apostolicae Sedis“ din 1869. (ar.)

*

Evangelistarul. Ori ce lucrare oficioasă trebuie înce-pută, continuată și isprăvită în anumit loc și timp, și după rânduieli și forme hotărâte. Acestea sunt stabilite din partea celor mai mari prin legi, regulamente și instrucții, ori de praxa observată de cel mai înalt for, p. es., în cauze civili, de praxa Curiei, iar nu de praxa unei judecătorii singulare din cine știe ce comună. Așa e pretotindenea, unde se dă impor-tanță cuvenită acțiunilor armonice și uniforme și unde dregă-torii, fără a mai știrici dela unul, ori dela altul, își împlinesc slujba, pe lângă observarea acelorași forme, ori unde ar fi puși. Tot așa e și în biserică. Acțiunile sacre trebuie împlinite și aici de către preoți după prescrierea tipiconală, ce se află în toate cărțile liturgice și după praxa, ce se urmează în bise-rica catedrală, iar nu după praxa arbitrară, abuzivă și de multeori contrară doctrinei lui Hristos, ce a introdus-o în pa-rohia sa cutare preot cu prea puțini scrupuli de conștiință.

Preoții, cari au studiat tipicul și ritual bisericesc și au asistat ca clerici ani de-a rândul la serviciile din biserica cate-drală, dacă n'au trecut prin seminar, — cum s'ar zice — ca un jamantan pe tren, fără interes, fără sentiment și spirit de obser-vație, vor persolvî corect funcțiunile sacre și prin nou și con-tinuu studiu vor contribui tot mai mult la uniformisarea ser-viciilor divine.

Abaterile tipiconale, ce le comit unii preoți, chiar și la celebrarea sf. liturghii, își au geneza mai mult în neglijința făptuitorilor, decât în lipsa unui fel de *directorium*, care, fără îndoială, ar fi bun, dar numai în cazul când ar fi răsfoit, cetit și studiat. Altcum — bunăoară privitor la cetirea evangheliilor, a pericoapelor din Apostolier și la viersul de rând, în cari prescrieri se fac mai multe abateri, — am fi tot acolo cu unifor-mitatea, unde suntem și acum, fiindcă nici îndreptariul acela n'ar

putea cuprinde, în respectul acesta, alte înviețiuni decât cele cuprinse în *Evangelistarul* dela călcăiul Evangheliierului. Aici aflăm „înștiințare despre cetirea Evangheliilor peste tot anul, despre urmarea Evangheliilor, și unde se încep și unde se săvârșesc“, aflăm aici „învățătură pentru Evanghelia Canaanenei și pentru săptămânile după Botez, câte se fac și cum se cetesc“, și „cele XXXV Canoane, în cari se găsește în totdeauna Evanghelia Duminecilor anului întreg, asemenea și Apostolul, și Evanghelia învierii și al câtelea vers se cântă în fiecare Duminecă...“ P. es. în biserica, a cărei preot a luat în considerare îndrumările evangelistariului, în 4 (17) Decembrie a. c. s'a cetit. la mânecat, Evanghelia V., la liturghie a X. după înălțarea crucii, apostolul Ef. c. VI. st. 10 și urm. și s'a cântat pe vers 2., iar în biserica, a cărui preot nu se ocupă și cu lucruri de acestea s'a cetit: la mânecat Ev. VI. și la liturghie a XI d. Înălț. Crucii. Tot acolo (pag. 287) aflăm, că evangheliile de peste săptămână rămân în rândul lor. și așa, p. es. în 7 (20) Dec. s'a cetit evang. din Miercuria în săptămâna a XII. d. Înălț. s. Cruci. Nu mai continuu, ci accentuez, că și în chestia observării prescrișelor tipiconale și rituale totul atârnă dela interesul, ce-l au preoții față de împlinirea punctuală și acurată a slujbei lor. Și trebuie-ar să avem cu toții un mai viu și mai mare interes. (sr.)

Noii cardinali americani. Ridicarea la demnitatea de cardinali a arhiepiscopilor William O'Connell din Boston, și John M. Farley din New-York, sunt o dovadă clasică despre forța de expansiune a Bisericii catolice, în America. Nici o religie n'are de înregistrat atâtea succese strălucite, acolo în țara libertății, ca Biserica catolică. Fără nici un sprijin oficial, ea cucerește teren tot mai larg și astăzi e primul factor cultural recunoscut în Statele Unite. Nu este an, ca să nu treacă la catolicism la 50.000 de persoane.

Iubileul cardinalului Gibbons a fost în stare să adune toată floarea aristocrației americane, pe prezidentul și vice-prezidentul, funcționarii înalți dela curtea de Casație etc. în jurul său. Iar acum denumirea acestor doi bărbați iluștri de cardinali, a stârnit valuri de însuflețire națională. Când delegatul apostolic Diomedea Falconiu și arhiepiscopul Farley au plecat la Roma, tineretul cutrieră străzile New-Yorkului, sute de mii, fluturând steaguri americane și papale. Iar o gardă compusă din oamenii cei mai iluștri, i-a petrecut până la portul New-Yorkului. Ziarul »Globe« și-a trimis la Roma anume un reprezentant, pe George H. Gordon, ca să-i relateze despre ceremonia impunătoare a conferirii insigniilor de cardinal. (an).

*

Litera ucide! (Pentru „Revista Teologică“ din Sibiu). Se vede, că tare i-am călcat pe domniile dela Sibiu pe „ochiul de găină“, prin articolul meu, care poartă titlul de mai sus,

căci în Nr. 19—20 al „Revistei Teologice“ se viaietă grozav. Și, deși zice autorul anonim, că articolul meu „e conceput între marginile unor orizonturi de tot înguste“, nu-și ea puțină ostentcală a mă sdrobi, a mă face praf și cenușe, ci se îndestulește cu câteva semne de exclamare, cu niște observații copilărești, făcând chiar aluzie la ceva „apostolat financiar al unui preot unit din America“.

Ei bine dior, dacă „orizontul meu e atât de îngust“, dați-mi voie să citez din scrierile unui scriitor bisericesc renumit al D-voastre, despre care cred, că sunteți de părerea, că are orizonturi mai largi. Acest scriitor *neunit* e Arhimandritul Iuliu Scriban. Părerile D-sale vă sunt desigur cunoscute, și dacă totuș le reimpresperez o fac pentru ca să Vă câștigați convingerea, că acele sprijinise cât se poate de bine teza mea: litera ucide. Iată ce zice păr. Scriban:

„Mai înainte de a examina acest lucru, voiu spune, că și pe mine personal de mult m-a preocupat întrebarea asta: Oare de ce Biserica noastră (neunită) nu poate progresă? Ajuns apoi să trăesc în străinătate, *mi-am întins câmpul observațiunii mele*, și la alte Biserici, atât ortodoxe, cât și eterodoxe. Și ce am constatat? Am constatat, *că starea de inerție este un păcat nu numai al Bisericii românești, ci al întregii Biserici ortodoxe*. Cu diferențe slabe între una și alta, *pretutindeni e lipsă de viață*“. (Neamul Rom lit.“ An. I. p. 221—222). „Aceasta a fost Biserica bizantină, lăcaș decorativ, *din care spiritul se stângea*... Moștenirea aceasta au căpătat-o toate Bisericile ortodoxe. *Toate au caracterele sterilității ca un vițiu de naștere*... Aceasta e situația Bisericilor ortodoxe autcefale: *Sunt lipsite de viață în cel mai înalt grad*...“ (L. c. p. 226—227). — Acestea sunt cuvintele „ortodoxului“ arhimandrit Scriban cu privire la sterilitatea Bisericii ne-unite. Ori doar am zis eu mai mult în articolul meu: Litera ucide?

Să vedem acum ce zice dânsul despre Biserica catolică: „Oare întrebatu-s'au vreodată oamenii noștri politici, *de ce Biserica catolică e mai puternică decât a noastră?*... Ea își are calea trasă de propriile idei ale Bisericii sale și nu există nici o putere pe lume capabilă s'o abată dela dânsa... *Această energie a Bisericii catolice*, rod al faptului, că e stăpână în casă la dânsa și deci slobodă e să-și urmeze ideilor ei, e aceea ce *dă impresia, că nici porțile iadului nu o vor sfărâma*...“ („Neam Rom. lit.“ p. 131). „*Sterilitatea generală a Bisericii ortodoxe* ar trebui să fie învățământ în această privință, iar *activitatea Bisericii catolice* sub scutul independenței ei trebuie să fie alt învățământ.“ (L. c. p. 237). — Nu adaug nici un comentariu.

Îi supără mai departe pe domnii dela Sibiiu afirmarea mea, că Biserica neunită e numită schismatică. Sunt pe deplin convins, că dl Iorga are vederi neasemănat mai largi decât mine; cu toate acestea D-sa în Studii și Doc. vol. I—II. p. XXXIII.

spune următoarele: „Dar nu numai, că nici un profit real nu iese din toate aceste negocieri și că în curând Moldova legă relații nouă cu *orientul schismatic...*“ Iar la p. XLVI. zice: „*Clerul nostru*, dacă e capabil de emulație, *nu poate decât se câștige din vecinătatea creată prin întemeierea la noi a ierarhiei catolice.*“ — Așa dl N. Iorga. De altcum scrierea dlui Scriban, citată mai sus, a apărut în foaia dlui Iorga, prin urmare trebuie să exprime modul de vedere chiar a dlui Iorga.

La binevoitoarea provocare a dlor dela „Revista Teologică“ m-am interesat mai deaproape de stările din Biserica apusană, și am aflat, că „spiritualele efecte ale legii celibatului“ și ale „ordurilor călugărești alungate pe rând din chiar țările catolice“, au fost *toate ramurile industriei, economiei și științei*, cu cari se mândrește azi omenimea. Iar ca să amințesc ceva în concret, mă provoc numai la strălucitul „Kulturkampf“ din Germania purtat de o mână de „celibi“ conștii de chemarea lor. Ce ne arată în schimb biserica orientală, ne-o spune iarăș „ortodoxul“ Iuliu Scriban: „*Și să mai aștepți activitate dela niște Biserici (autocefale!) care nu mai știu nici ele a cui Dumnezeu sunt?*“ („Neam. Rom. Lit.“ p. 228).

Cetitorii cumiții și cu judecată chiară să tragă concluziile. Nu o aștept aceasta și dela anonimul autor al articolului din „Revista Teologică“, dupăce dânsului invederat îi lipsesc aceste două calități: cumițenia și judecata. Simion Gocan.

Cărți și reviste.

Un anunț literar. Părintele Roșianu, spiritualul seminarului din Blaj a făcut o invitație la abonament pentru »Învățătura de pocăință«, predici de Teodor Pop, fost profesor și canonic în Blaj, mort la 1835.

Cine a fost acest Teodor Pop? Unul dintre cei mai erudiți și mai activi oameni, ce i-a avut catedrele Blajului. Face parte și el din pleiada de călugări și preoți, cari și-au ilustrat numele prin atâtea scrieri, ce partea cea mai mare zac și astăzi manuscrise încă, prăvuite de coibul bibliotecelor.

Dacă vom socoti numărul manuscrisurilor rămase pe urma lui Teodor Pop, nu vom exagera, punându-l aproape alături cu productivul Samuil Clain ori cu laboriosul Șincai cu Petru Maior etc. — Dacă numele lui nu se aude totuș așa de adese, ca al acestora, e că activitatea lui s'a restrâns mai ales pe terenul științelor teologice, în special în jurul sf. Scripturi (traducerea, ori interpretarea câtorva cărți sacre, prelecțiuni exegetice ș. a. — Ediția din 1835 a Psaltirii, tipărită de el la Blaj, când Cipariu ajunsese prefect al Tipografiei, trebuie încrestată și în istoria scrierii românești: la oaltă cu orologiul cel mare (Ceaslov), tipărit tot atunci, sunt cele dintâi cărți românești tipărite cu litere latine.

Afară de acestea, Teodor Pop, mai are o istorie bisericească (tot ms.) din 1816, și câteva volume de predici, exerciții spirituale etc. Revine Părintelui Roșianu meritul de a fi smuls vâul uitării în timpul mai nou de pe 2 volume (ms.) cu predici etc. de ale lui Teodor Pop. Un volum, găsit la Chizdia în Bănat, — iar mai nou, alt volum în arhiva parohială gr.-cat. din Vereșmort.

Predicile lui Teodor Pop sunt de toată frumuseța și preoțimea noastră le va lua folosul. Deocamdată Păr. Roșianu așteaptă anunțarea numărului convenit de abonați, cari să asigure cheltuiala tiparului. Ceice nu s'au anunțat încă, să o facă cât mai de grabă!

Dr. V. Macaveiu.

*

Lectura spirituală este de mare însemnătate pentru viața creștinească. Ea ne ajută la reculegerea internă, la cunoștința de sine, la meditațiune, ea ne mângăie și ne îndrumă spre Dumnezeu, când între mii de indeletniciri externe, ne aflăm în pericol de a ne cufundă în indiferentism față cu cele sfinte. Dar ce să cetim?... N'avem de gând să scriem un tractat deosebit despre lectura spirituală. Atragem numai atențiunea P. T. confrăților preoți și leviti din seminarie la următoarele opuri:

1. »*Memoriale vitae sacerdotalis*,« de Cl. Arvisenet, canonic. — În 89 capitole este zugrăvită întreagă viața sacerdotală, stăruindu-se asupra perfecțiunii dorite. Cărticica se cetește cu adevărat gust și pietate și, din experiență pot zice, face bine la inimă. Cel puțin pentru câteva clipite, când o citim, ne mângăie și ne descuie cerul.

2. »*Examen ad usum Cleri*,« de P. Deharbe ed. VII. de P. Lehmkuhl S. I. — Savantul moralist propune preoților îndatoririle lor canonice, în partea I-ă a opului, iar în cea a II-a instruește despre felul și forma meditațiunii, despre ispitirea conștiinții, adăugând unele materii de meditare, unele rugăciuni clasice și câteva reguli practice, privitoare la viața internă. Este o carte potrivită pentru sf. exerciții și înlesnește sf. mărturisire și reforma vieții.

3. »*De vita spirituali*« de P. Mézard, Ord. Pr. — Cartea aceasta, mai mărișoară, descrie ascesa în mod sistematic, pe baza scrierilor lui Hugo de s. Charo. Ea tractează despre viața lăuntrică în cele trei faze, numite de comun vita purgativa, iluminativa și unitiva. A patra parte se ocupă exclusiv de perfecțiunea preoțească.

4. Cine vreă să cunoască însuș originalul exercițiilor spirituale ale sf. Ignățiu de Loyola, aceuia îi putem recomanda tâlcuirea autentică, editată de R. P. Roothan, Prepozitul general al Societății lui Isus, la olaltă cu instrucțiunea despre arta meditațiunii și directoriul exercițiilor. Valoarea opului e incontestabilă. Titlul cunoscut: »*Exercitia spiritualia*« S. Ignății.

5. În fine amintim »*Catehismul Roman*«. Alcătuit din porunca Săborului de Trident. Această carte cuprinde materialul dogmatic și moral necesar și suficient pentru instrucțiunea poporului creștin. Ințrânsa ar trebui să caute fiecare păstor sufle-

tesc și paroh: obiectul predicilor și instrucțiunilor. Opul fù recomandat din nou preoților și episcopilor de P. Leo XIII, în 8 Septemvrie 1899.

Toate cărțile aceste au apărut în editura firmei *Fr. Pustel* din Regensburg, care e vestită prin execuția frumoasă și prețurile mici. Ele se pot comandă prin oricare librărie. (M. C. H.)

*

O carte senzațională, dar în aceeași vreme foarte bună și venită la timp, este aceea, în care profesorul din Budapesta *Ștefan Miklóssy* prezintă publicului mare: propaganda francmasonă în toată golătatea sa. Cartea: »*A szabadszolgálat önteljesítése*« (autodesvălirea francmasoneriei), are titlul foarte nimerit, deoarece ea nu-i altceva, decât o colecție sistematică de citate autentice, scoase din cele mai confidențiale scrieri și tipărituri de ale francmasonilor. Cele 160 pagini, cuprind cam o miie de citate, din cari se învederează nu se poate mai clar și mai instructiv ideile subversive și ateiste, de cari sunt stăpâniți frații tripunțați ai lojelor.

Din aceste reiese, că lojele din Ungaria sunt conduse de principiile ateiste ale lojelor popoarelor romanice. Statutele lor aprobate opresc desbaterile religioase și politice, și ele — după cum mărturisesc citatele — totuși *organizează* francmasoneria în direcția de-a putea lua lupta cu *organizația* bisericii catolice, după pilda fraților din Franța. Pornirea înverșunată împotriva congregațiilor mariane și împotriva baronului Barkóczy — de cari ne-au ocupat într'un număr trecut —, cari sunt începutul unui nou Kulturkampf, s'a hotărît într'o adunare comuna alor 15 loje din capitală, încă la 14 Octomvrie 1910. Cercul »Galilei« — față de care am putea să încetăm în sfârșit cu simpatiile —, din partea lojelor e privit ca o școală de cadeți, și se găsec urme și despre aceea, ca propaganda francmasonă a pătruns deja de-a binele până și în școlile medii. Clubul »Reform«, Liga pentru dreptul de alegere, comitetele camerelor advocațiale, societatea științelor sociale, școala liberă, reuniunea liberă a învățătorilor, reuniunea feministă ș. a., toate stau sub direcția nemijlocită a câte unei loje. Iar pentruca în toate să fie unitate perfectă, de aceasta îngrijește un stat major compus din 15 membrii. Acesta agită într'una, și agitația prinde. Într'un singur an cei 120 membrii ai lojei »Comenius« au jertfit pentru scopuri francmasone aproape 100,000 cor., iar cei 128 frați din lojă »Eötvös« au dat singuri 108,000 pentru întemeierea ziarului »Világ«.

Cartea dlui Miklóssy ar trebui s'o cetim cât mai mulți, pentruca să ne orientăm cât se poate de bine asupra primejdiei, ce ne așteaptă și pe noi, deși numai indirect.

Ea costă 2 cor. și se poate aveă prin orice librărie. (ar.)

*

Cetim în »*Civiltà Cattolica*«, că pentru noua sesiune generală a Dumei se pregătește un proiect de lege ca guvernământul Chelm, locuit de populație catolică, să se deslipească

de Polonia rusească. Tot odată comisia legislativă pregătește un proiect de lege în virtutea căruia, acest guvernământ ar fi să se rupă de dieceza de Lublin și să se încorporeze celei de Zytomir; ar fi să primească Călimdarul Iulian în locul celui Gregorian și în fine ar fi să se rusifice pe deplin. S'a exprimat în aceeaș vreme dorința, ca guvernul să se pună în conțelegere cu S. Scaun Apostolic din Roma, ca cu învoirea lui să se introducă încetul cu încetul în predici și funcții bisericești limba rusească. Prin aceasta guvernul ar dori să desnaționalizeze cu totul locuitorii acelei dieceze. E drept, că o parte din ei sunt ruteni, deci s'ar părea, că au o limbă aproape egală cu Rușii. Dar așa ceva poate afirma numai un ignorant. Intre limba rusă și cea rutenă, ucrainică, este cel puțin diferențe dintre limba italiană și spaniolă.

O altă dovadă despre tirănia guvernului rus este respingerea suplicii episcopatului catolic trimisă la Roma prin Ministeriul de interne, cum pofteste legea nedreaptă a cultului (§. 17). Ea cuprinde rugarea episcopilor, de-a nu se schimba în imperiul moscovit usul de până acuma a celebrării sărbătorilor. Ministeriul le-a respins rugarea, cu motivarea, că nu e nevoie să mai recurgă la Roma, când el, guvernul, și așa n'a primit dispoziția nouă papală referitoare la sărbători. (an.)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

TELEFON.

R. Cluj. Adevărat, că art. de lege XXVII, din 1880 (§ 1. p. 1—4.) îndatorește pe toți aceia, cari nu au făcut serviciul militar, și sunt în stare de-ași câștiga hrana de toate zilele, să plătească așa numita dare de miliție, numai cât o instrucțiune ministerială, cea a ministrului de finanțe din 17 Iunie, 1880, Nr. 39041— despre care nu știm să fie schimbată — scutește dela această contribuție: candidații de preoți, teologii și preoții tuturor confesiunilor recepte. Provoacați-vă deci la această ordinațiune ministerială, și recursul DVoastră va trebui să-și aibă efectul dorit.

SUMARUL:

Dr. Alexandru Rusu: O dogmă «nouă». — **Dr. Ioan Bălan:** Autorii cărților liturgice. (III). — **Dr. Ioan Sâmpăleanu:** Părți din oficiul defensorului matrimonial. — **Virgil Pop:** La unirea bisericilor. (V. Articol final). — **Cronică:** O primejdie nebăgată în seamă; Un nou «motu proprio» al Papei; Evanghelistarul; Noii cardinali americani; Litera ucide; — **Cărți și reviste:** Un anunț literar; Lectura spirituală; Ștefan Miklóssy: »A szabadkőművesség önéleplezése«; »Civiltà Cattolica«. — **Telefon.**

Pentru redacție răspunde: Dr. Alexandru Rusu.

Proprietar-editor: Comitetul de redacție.

1. 1.

11